

Handläggare:
Medea Fröderos Sandblad
Telefon:
08 508 18 070

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2013-12-17

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av Socialstyrelsens förslag till föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer.

Steinunn Á Håkansson
stadsdelsdirektör

Per-Ove Mattsson
avdelningschef

Sammanfattning

Socialstyrelsen har utarbetat ett förslag till föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer som ska ersätta nuvarande föreskrifter. Förslaget innehåller tydliga krav på nämndens verksamheter för målgruppen och praktisk vägledning för arbetet med handläggning och insatser.

Förvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till förslaget och välkomnar tonvikten på samverkan mellan olika instanser. Det behövs dock ytterligare förtydliganden av hur nämnden bör agera i frågor som gäller vårdnad och umgänge i familjer där det förekommer våld.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för socialtjänst.

Bakgrund

Socialstyrelsen har utarbetat ett förslag till föreskrifter och allmänna råd i ärenden som gäller våld i nära relationer. Föreskrifterna är tänkta att ersätta de allmänna råd som finns idag för socialnämndernas arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld (SOSFS 2009:22).

Förslaget har remitterats till Stockholm och en rad andra instanser. Kommunstyrelsen har i sin tur remitterat det till Farsta stadsdelsnämnd för yttrande senast den 7 januari.

Remissen i sammanfattning

Föreskrifterna förväntas bidra till ett mer effektivt, rättssäkert och likvärdigt arbete i ärenden som rör våld i nära relationer. Med sådana ärenden avses handläggning och insatser till våldsutsatta vuxna, barn som bevittnat våld och våldsutövare.

Förslaget innehåller tydliga krav på berörda myndigheters verksamheter för målgruppen och praktisk vägledning för handläggning och insatser. Föreskrifternas ska i sina olika delar gälla för verksamhet som omfattas av socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen samt tandvårdslagen.

I den konsekvensutredning som Socialstyrelsen har bifogat sitt förslag diskuteras samhällets kostnader för våld i nära relationer och hur även små insatser kan göra en stor skillnad.

I det följande beskrivs innehållet i föreskrifternas olika delar. De båda inledande kapitlen gäller för verksamhet enligt både socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen och tandvårdslagen. Kapitel 3-7 gäller socialtjänsten medan kapitel 8 gäller hälso- och sjukvården samt tandvården. Föreskrifterna avslutas med ett kort kapitel om undantagsbestämmelser som gäller verksamhet enligt alla tre lagarna.

Kapitel 1. Tillämpningsområde och definition

Förslaget inleds med en definition av de målgrupper och verksamheter som omfattas av föreskriften. Målgrupperna är:

1. Barn och vuxna som är eller varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående
2. Barn som bevittnat våld eller andra övergrepp mot närstående
3. Personer som utövar våld eller andra övergrepp mot närstående

Även skyddat boende definieras.

Kapitel 2. Ledningssystem

Socialstyrelsen hänvisar till sina föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9) och dess krav på ledningssystemets innehåll. I nämndens ledningssystem ska rutiner och processer som rör arbetet med våld i nära relationer beskrivas.

Kapitel 3. Socialtjänstens planering

Socialnämnden ska sätta mål och bestämma ansvarsfördelning för arbetet med målgrupperna. Rutiner för informationshantering och skyddade personuppgifter ska fastställas, liksom rutiner för hur barn ska tas om hand när en förälder avlidit till följd av våld eller andra övergrepp.

Socialnämnden ska kartlägga och analysera hur de insatser som erbjuds svarar mot behoven. Föreskrifterna beskriver hur detta kan göras. De anger också att socialnämnden bör arbeta förebyggande och planera för hur information om verksamhet ska nå ut samt när och hur personal ska ställa frågor om våld.

Metoder som används bör utgå från bästa tillgängliga kunskap.

Nämnden bör också ta hänsyn till de särskilda behov som våldsutsatta kan ha utifrån till exempel ålder, funktionsnedsättning, sexuell läggning, tillhörighet till en nationell minoritet, missbruk eller risk för hedersrelaterat våld.

Socialnämnden ska samverka internt och externt så att insatser inte motverkar varandra, så att de kan ges till flera in en familj på ett samordnat sätt och så att våldsutsatta och barn som bevittnat våld ska vara trygga och säkra.

Skyldigheten att samverka gäller bara för sådana uppgifter som inte omfattas av sekretessbestämmelse eller tystnadsplikt.

Kapitel 4. Kompetens

All personal som arbetar med handläggning, genomförande och uppföljning av insatser enligt socialtjänstlagen bör ha kunskap för att kunna uppmärksamma om en person är våldsutsatt och se till att hen får adekvat hjälp.

De som arbetar med ärenden som gäller våldsutsatta bör dessutom ha socionomexamen, och de som arbetar med barn bör ha kunskap om våldets konsekvenser för barn och veta hur man samtalar med barn om våld och övergrepp.

Kapitel 5. Utredning av vuxna och barn i vissa fall

Här förtydligas vilka frågor som bör utredas i ärenden som gäller våldsutsatta och i vilka ärenden det ska göras riskbedömningar. Socialstyrelsen rekommenderar att standardiserade bedömningsmetoder används och att socialtjänst och polis kommunicerar kring riskbedömningarna, i den mån samtycke finns och sekretessen tillåter.

Kapitel 6. Utredning av våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld

I kapitlet förtydligas socialnämndens ansvar att utan dröjsmål inleda utredning när information inkommer om att ett barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld eller andra övergrepp. Nämnden ska också bedöma vilken risk barnet löper att utsättas för eller bevittna ytterligare våld.

Föreskrifterna ger exempel på vad som bör utredas – barnets behov på kort och lång sikt, våldets karaktär, barnets och föräldrarnas uppfattning om våldet och om någon åtgärd bör vidtas i fråga om vårdnad, umgänge, förmyndarskap eller målsägandebiträde.

Kapitel 7. Insatser

Socialnämnden ska med utredning och riskbedömning som grund erbjuda insatser akut och på kort och lång sikt till den som är våldsutsatt. I kapitlet ges exempel på vilka insatser som bör kunna erbjudas. Det bör också finnas beredskap att akut handlägga ekonomiskt bistånd.

Socialnämnden ska vidare med utgångspunkt i utredning och riskbedömning kunna erbjuda skyddat boende eller annat lämpligt tillfälligt boende. Ett skyddat boende ska ha tillräcklig

bemannning och tillräckliga skyddsanordningar mot våld, hot och andra övergrepp. Boendet bör vara lämpligt för medföljande barn och om barn tas emot bör det finnas personal med kunskap om barns behov.

Socialnämnden ska även erbjuda våldsutövare stöd och hjälp att förändra sitt beteende. Om den som utövar våld bor med barn ska insatserna ha sin utgångspunkt i barnets behov och ge utövaren en ökad förståelse för hur våld påverkar barn.

Kapitel 8. Vårdgivarens ansvar

Detta kapitel gäller hälso- och sjukvård och i vissa delar även tandvård. Här förtydligas det ansvar som vårdgivare har att fastställa rutiner för kvalitetssäkring i arbetet med målgruppen. Det ska också finnas rutiner för anmälningsskyldigheten och för hur patientjournal ska kunna föras när en patient har skyddade personuppgifter.

Vårdgivaren bör avgöra när och hur personalen ska ställa frågor för att kunna upptäcka våldsutsatta.

Föreskrifterna förtydligar vårdgivarens ansvar att samverka internt och externt och betonar vikten av att samordna hälso- och sjukvårdsinsatserna.

Vårdgivaren bör se till att personal inom hälso- och sjukvård och tandvård har kunskap om våld eller andra övergrepp i nära relationer och förmåga att omsätta kunskapen i praktiskt arbete.

Vid misstanke om att ett barn utsatts för våld eller övergrepp av en närstående ska vårdgivaren se till att personalen gör en anmälan till socialnämnden och ställer frågor, bedömer och dokumenterar symptom.

Om det finns symptom hos en vuxen som tyder på att hen utsätts för våld ska personen i enrum tillfrågas om orsaken till symptomen. Om misstanke kvarstår ska personalen ta reda på om det finns barn i familjen och i så fall anmäla oro till socialnämnden, dokumentera symptom och informera patienten om möjligheter till vård och hjälp.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Socialstyrelsens förslag är välkommet. Det klargör nämndernas uppdrag och ger arbetet en tydligare struktur. Det innehåller konkreta råd och anvisningar. Målgrupperna definieras. Förslaget kommer förhoppningsvis att bidra till mer effektivitet, rättssäkerhet och likvärdighet i handläggning och insatser.

Det är också glädjande att förslaget utgår från en helhetssyn, både genom att betona vikten av samverkan och genom att omfatta verksamheter som regleras av olika lagar. Kravet på insatser för såväl drabbade som utövare sätter fokus på frågans komplexitet – och ökar samtidigt chansen att åstadkomma en verklig förändring.

Barnperspektivet är det kanske allra viktigaste i frågor som rör våld i nära relationer. Förvaltningen ställer sig därför positiv till att förslaget ägnar detta särskild uppmärksamhet, både när det gäller stöd till barn som bevittnat våld och att insatser till våldsutövare som bor med barn ska utgå från barnets behov.

Socialstyrelsen föreslår att nämnden regelmässigt bör utreda behovet av åtgärder som gäller vårdnad och umgänge. Vårdnads- och umgängesfrågor är ofta mycket viktiga i den här sortens ärenden och de kan ha avgörande betydelse för att barnets trygghet ska kunna garanteras. Det är dock idag ytterst ovanligt, och innebär svårigheter för nämnden, att utan ett domstolsuppdrag bedöma och utreda om åtgärder ska vidtas i umgänges- och vårdnadsfrågor. Förvaltningen önskar därför att det förtydligas i vilka ärenden och under vilka förutsättningar sådana bedömningar ska göras samt om Socialstyrelsen avser att nämnderna i högre utsträckning ska använda sin rätt enligt föräldrabalken (6 kapitlet 7 §) att väcka talan hos tingsrätt i fråga om vårdnad.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Socialstyrelsens förslag till föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer